

یادداشت

فاجعه‌ای به نام پژوهش در صنعت نفت

محمد خردمند ـ کارشناس انرژی

● پیشرفت سریع فناوری و تحولات بی‌سابقه در توسعه ارتباطات بین‌المللی در فرایند جهانی‌شدن، رویارویی جوامع بشری را از برخورد‌های نظامی به رقابت‌های فناوری و تکنولوژی تبدیل کرده است. در قرن حاضر یکی از شاخص‌های توسعه‌یافتگی، واحدهای تحقیق و توسعه و نیز بودجه پژوهشی تخصیص‌داده‌شده به امر پژوهش بوده و این عامل باعث تمایز کشورهای غنی از کشورهای فقیر است. در مناسبات بین‌المللی، اقتصاد نقش برجسته‌ای دارد و انرژی‌ر نیز از مهم‌ترین ارکان و عوامل تولید در اقتصاد است. دراین‌میان، نفت و گاز از جمله مهم‌ترین کالاهای راهبردی هستند که نقشی اساسی در تأمین نیازهای انرژی بشر ایفا می‌کنند و همواره از نظر اقتصادی، تجاری و سیاسی مورد توجه بوده‌اند. بنابراین مقوله اقتصاد انرژی برای کشوری که مالک ذخایر هیدروکربنی است و در مرکز جغیی انرژی جهان نیز قرار گرفته، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در اقتصاد ایران، رشد و توسعه بخش نفت، امکان شکوفایی اقتصاد را فراهم می‌کند، بنابراین نقش مطالعه و پژوهش در دستیابی به اهداف متعالی در صنعت نفت، انکارناپذیر خواهد بود.

در نیمه دوم دهه ۶۰ خورشیدی، قیمت جهانی نفت سقوط کرد و موضوع تحریم‌های یک جانبه ایالات‌متحده نیز سبب شد تا خریداران نفت کشور محدود شوند. این مسائل، مشکلات عدیده‌ای در بازاریابی نفت ایران به وجود آورد. مدیران وقت صنعت نفت به این نتیجه رسیدند که بدون بهره‌گیری از دیدگاه‌های اقتصادی و تجاری و رشد مداوم تحولات بازاریابی بین‌المللی انرژی، نمی‌توان به‌دنبال حفظ و ارتقای نقش ایران در بازارهای جهانی انرژی بود. در این چارچوب، انجام مطالعات و پیگیری تحولات بازارهای انرژی، نیازمند فرایند مستقّلی تشخیص داده شد که باید خارج از واحدهای اجرایی انجام شود. بنابراین، مقر رشد مؤسسه‌ای تأسیس شد که با فراغ‌بال و جدا از مسائل اجرایی و سیاسی، به مطالعات و پژوهش‌های بازار انرژی به‌ویژه نفت و گاز همت گمارد. بنابراین هیات‌مدیره شرکت ملی نفت ایران در شهریور ۱۳۷۰ با تشکیل مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی موافقت کرد. براین‌اساس مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی به‌منظور انجام مطالعات و پیگیری تحولات بازارهای نفت و گاز و همچنین ارتقای سطح کیفی مطالعات مربوط به انرژی تأسیس شد. مأموریت اصلی این مؤسسه، ارائه تجزیه و تحلیل‌های کارشناسی از مسائل عمده انرژی و سیاست‌های نفت و گاز به مسئولان به‌خصوص مسئولان وزارت نفت و بسط و انتشار دانش اقتصاد انرژی تعیین شد. با گذشت نزدیک به ربع قرن از شکل‌گیری و فعالیت مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی، این انتظار وجود دارد که این مؤسسه، به‌عنوان بازوی مطالعاتی صنعت نفت کشور، بتواند جایگاه ممتازی را در تصمیم‌گیری‌های کلان و راهبردی کشور به دست آورد و با برگزاری نشست‌ها و کنفرانس‌ها و نیز دوره‌های آموزشی قوی، دانش انباشته خود را در اختیار صنعت نفت کشور، مدیران کلان و میانی، اسدان دانشگاه و دانشجویان و پژوهشگران مشتاق قرار دهد، اما شرایط کنونی این مؤسسه، حکایت دیگری دارد. با مطالعه گزارش «نگاهی به دو دهه تلاش در عرصه مطالعات انرژی» که به مناسبت ۲۰سالگی مؤسسه منتشر شده و فایل آن نیز روی سایت مؤسسه قابل‌دریافت است، درمی‌یابیم که از هفت رئیس تعیین‌شده برای مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی تاکنون، عملاً شش‌نفر ایشان هیچ آشنایی قبلی‌ای با صنعت نفت و بازاریاب جهانی انرژی نداشته‌اند و صرفاً سوسمین رئیس مؤسسه، قبل از انتصاب در این سمت، مدتی به‌عنوان رئیس دفتر وزیر نفت وقت و نیز مدیر امور اداری شرکت ملی نفت ایران، انجام وظیفه کرده است. بیان نقاط قوت و ضعف مدیران قبلی مؤسسه، در این فرصت شاید چندان قابل‌بحث نباشد، اما نگاهی گذرا به آن، گویای خفربا پندنی تصمیم‌سازان صنعت نفت و استفاده بهینه از امکانات موجود باشد به‌نجوی‌که این مشکل امروز به جایی رسیده که صنعت نفت کشور را از بهرومندی مناسب از امکانات و زیرساخت‌هایی که طی سال‌ها و با صرف بیت‌المال ایجاد شده، محروم کند. برای روشن‌ترشدن وضعیت موجود این مؤسسه لازم است در مورد شرایطی که عملاً با حکم جناب سیدمسعود میرکاظمی، وزیر وقت نفت، در تاریخ ۲۸ اردیبهشت ۱۳۸۹ و انتصاب رئیس فعلی بر مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی حاکم شد، مطالبی ارائه شود. ایشان تا پایان دولت هشتم فاقد هرگونه سابقه اجرایی بوده و با انتصاب جناب میرکاظمی به‌عنوان وزیر بازرگانی، به‌همراه ایشان به این وزارتخانه رفته و به‌عنوان معاون پژوهشی مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، منصوب می‌شوند و پس از اخذ رأی اعتماد جناب میرکاظمی به‌عنوان وزیر نفت، در اردیبهشت ۱۳۸۹ تاکنون ریاست مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی را در اختیار می‌گیرند. شاید بتوان با مقادیر قابل‌توجهی اغماض گفت که انتخاب رئیس یک مؤسسه مطالعاتی، انتخابی سیاسی است و نیاز به تجربه و تخصص ندارد و صرف تعهد (در اینجا منظور تعهد به مدیر مافوق) کافی است و ایشان می‌تواند از بدنه کارشناسی موجود و تجارب انباشته‌شده در مؤسسه، برای پیشبرد اهداف سازمان بهره گیرد.

ادامه در صفحه ۱۵

اقتصاد

جدال لفظی موافقان و مخالفان سدسازی به بهانه نقد فیلم مستند «مادر کشی»:

وزارت نیرو هنوز هم در سدسازی تحت فشار مجلس است

شعار خودکفایی در کشاورزی برای کشور چون ایران نادانی است

درویش:خودکفایی در کشاورزی یک تفکر غلط است

در ادامه محمد درویش، مدیرکل آموزش و مشارکت‌های مردمی سازمان حفاظت از محیط زیست، نیز به ضعف‌های بخش کشاورزی و اینکه سدسازی تأثیر مثبتی بر احوال این بخش نداشته، پرداخت و با اشاره به بخشی از مستند که به ناتوانی مالی کشاورزان برای ساخت انبار و دیوی محصولات پرداخته، گفت: ضایعات کشاورزی در ایران شش برابر میانگین جهانی است و عملاً ۳۰ درصد محصولات در دست کشاورز نابود می‌شود و با وجود شعارهای زیبایی که در حمایت از کشاورزی سر می‌دهیم، از نظر میزان سرمایه‌گذاری دولت در کشاورزی، ایران در بین ۱۷۸ کشور، در رده ۱۷۱ قرار دارد؛ یعنی ما آن‌گونه که باید و ادعا داریم به کشاورزی بها ندادیم. او همچنین

به صادرات سه‌میلیارددلاری پسته‌کاران که در مستند نیز بررسی شده بود، اشاره کرد و گفت این کشاورزان در حالی توانسته‌اند سه میلیارد دلار پسته صادر کنند که معادل هشت میلیارد دلار آب مصرف کرده‌اند. او با انتقاد شدید از این ارمان که در کشاورزی باید به خودکفایی برسیم، گفت: این شعار در ایران که در کمربند خشک زمین قرار دارد و ریزش‌های آسمانی آن یک چهارم میانگین بارش جهانی است و ۵۰ درصد تبخیر بیشتر

دارد، یک تفکر غلط و یک نادانی مطلق بوده است. او ادامه داد: انتقاد ما به سدسازها و آت‌هایی که بر طبل غلبه تفکر سازه‌ای در این کشور کوبیدند، این است که برای آتش نادانی هیمه فراهم کردند. به شهادت وزارت نیرو، ۹۰ درصد آب حاصل از سدها و تونل‌های انتقال را به بخش کشاورزی اختصاص داده‌اند، درحالی‌که مشکل بخش کشاورزی آب نیست بلکه مشکل ارتقای نرم‌افزاری و راندمان پایین داشتن است. اگر این سدها ساخته نشده بود و این طرح‌های انتقال آب بین‌حوزه‌ای را اجرا نکرده بودند، وضع این بخش خراب‌تر نمی‌شد و بحران آب هم نداشتیم.

۱۰۰۰سد، ۶۵۰هزارمیلیاردتومان رابلعیدند

درویش همچنین افزود: برای حدود هزار سد ساخته‌شده در نیم‌قرن اخیر ۵۰۰ هزار میلیارد تومان

هزینه شده و ۱۵۰ هزار میلیارد تومان دیگر برای تکمیل طرح‌های نیمه‌تمام این حوزه نیاز است؛ حال آنکه مطابق برنامه توسعه پنجم باید سالانه دوهزارو ۳۰۰ میلیارد تومان هزینه می‌کردیم تا سالانه ۲،۵ درصد به راندمان آبشاری در بخش کشاورزی اضافه کنیم و به شهادت معاون وقت وزیر کشاورزی به دلیل تأمین‌نشدن این اعتبار از این هدف بازماندیم. او تأکید کرد: ما به صندلی‌های توسعه پایدار نگاه یکنواخت نداشته‌ایم؛ یک بخش به صورت یادکنکی بزرگ شده و دمار از روزگار توسعه پایدار در آورده است. قطور ما بزرگ‌ترین و گران‌قیمت‌ترین سازه‌های پهن‌پیکر سیستم‌اندود را می‌سازیم اما نمی‌توانیم یک وسیله اطای حریق هوایی بخریم. به گفته وزیر نیرو، ما حالا می‌توانیم ۷۹ میلیارد مترمکعب آب را تنظیم کنیم

درحالی‌که بیش از ۴۶ میلیارد مترمکعب آب نداریم. این یعنی ما ۳۳ میلیارد مترمکعب سازه بیشتر برای تنظیم آب ساخته‌ایم. علیرضا دانم، معاون برنامه‌ریزی و اقتصادی وزارت نیرو، اولین شخصی بود که در جبهه موافقان سد به سخنرانی پرداخت و این مستند را حرکت مفیدی برای واردکردن شوک به جامعه برای توجه به بحران آب تلقی کرد

اما از اینکه در بطن آن، سدسازی و فعالیت‌های عمرانی در حوزه آب را خیانت به کشور معرفی می‌کند، انتقاد کرد. دانم با تأکید بر اینکه اگر در آسیب‌شناسی اشتباه کنیم، در علاج هم دچار اشتباه خواهیم شد، گفت: اینکه همه معضلات را گردن ساختن سد بیندازیم و مشکلات دیگر را رها کنیم، به جای خوبی نمی‌رسیم حال اینکه بخش عمده بحران آب به دلیل استفاده بی‌رویه آب‌های زیرزمینی است که ربطی به سدسازی ندارد. او با اشاره به اینکه در حکومت پهلوی تنها ۱۳ سد ساخته شده و تراز آب زیرزمینی از اول انقلاب مثبت بوده و مشکلی نداشتیم، تصریح کرد: با گذر زمان سطح زندگی مردم و میزان تولیدات کشاورزی تغییر کرده و ما مجبور شده‌ایم به سراغ تأمین منابع آبی برویم. در این میان، طرح‌های زیادی اجرا شدند که بسیاری لازم‌الاجرا بودند و به برخی نیز نقد وارد است. باید ببینیم بعد از

سدسازی‌ها در پایین‌دست چه کرده‌ایم که این مشکلات ایجاد شده است. او سد زاینده‌رود را به‌عنوان یکی از بهترین و مفیدترین سدهای کشور مثال زد و گفت در پایین‌دست این سد، بیش از ظرفیت آن بارگذاری کرده‌ایم و صنایع آب‌بر را نیز به آن افزوده‌ایم. معاون برنامه‌ریزی و اقتصادی وزارت نیرو تصریح کرد: بسیاری از طرح‌ها به ما تحمیل شده و تا همین امروز صدها طرح تحمیلی در وزارت نیرو داریم که موافق اجرای آنها نیستیم. حالا در حوزه کرخه بیش از ۴۵ طرح بزرگ داریم که اصلاً ظرفیتی برای اجرای آنها وجود ندارد و سد کرخه و تالاب هورالعظیم نشان می‌دهد ظرفیتی برای اجرای طرح‌های اضافی نیست. دانم اظهار کرد: ما در سال ۷۹ و قبل از بروز خشک‌سالی‌ها تشخیص دادیم که دریاچه ارومیه در حال خشک‌شدن است و هامون‌ها دچار حادثه می‌شوند و برای مستندشدن آن، یک گروه از انگلستان و هلند که در حفاظت از تالاب‌ها فعالیت داشتند، را به ایران دعوت کردیم و گزارش‌هایشان هست و همه فوایج فعلی در آن پیش‌بینی شده است. کار ما را انجام دادیم و آنها به‌عنوان حمایت‌کننده وارد ایران شدند.

جهانی ۴۵۰سال خیانت بهکشور

عباسقلی جهانی، عضو کمیته ویژه تحقیقات آب وزارت نیرو که ادعا می‌کند چهار بار این فیلم را با افراد مختلف دیده است، گفت: وقتی این فیلم را با خانواده دیدم، گفتمد شما ۴۵ سال است که دارید به کشور خیانت می‌کنید. وقتی با همکاران این مستند را تماشا کردیم، آنها هم گفتند حالا با توجه به خیانتی که محرز شده از فردا باید چه کنیم. جهانی اظهار کرد این فیلم توانسته حساسیت خوبی در جامعه نسبت به بحران آب پدید آورد؛ اما تکیه آن بر این است که در نبود آمایش سرزمین، این فعالیت‌های عمرانی به توسعه منجر نشده‌اند. فیلمی می‌خواهد این پیام را برساند که در عملیاتی‌کردن اسناد بالادستی کاملاً دچار اشتباه شده‌ایم و قصد دارد سدسازی را برای آینده به‌عنوان یک عامل خیر یا شر مطرح کند، درحالی‌که مطلقاً نمی‌تواند این‌طور باشد و نظر من می‌رسد این نگاه افراطی باشد. او خطاب به درویشی افزود: این مسئله باعث می‌شود کسانی که این فیلم را می‌بینند فکر کنند اگر سدسازی نبود، اوضاعمان از امروز بهتر بود. معتقدم کسانی که فیلم را ساختند اگر این مطلق‌گرایی را بردارند و یک دید ترکیبی برگزینند، نتایج بهتری به همراه خواهد داشت.

ادامه در صفحه ۱۵

خبر

توافق لاریجانی با دولت برای ارائه بودجه چنددوازدهم

● **فارس:** سخنگوی کمیسیون تلفیق بودجه ۹۵ از توافق با دولت برای ارائه لایحه چنددوازدهم خبر داد و گفت: بررسی لایحه برنامه ششم به مجلس آینده موکول شد. محمدرضا پورابراهیمی ادامه داد: طبق صحبت‌هایی که رئیس مجلس با دولت داشته است، سازمان مدیریت تا چندروز آینده، لایحه چنددوازدهم را ارائه خواهد کرد و ذیل آن ذکر می‌شود تا زمان تصویب برنامه ششم، برنامه پنجم تمدید خواهد شد.

نخستین کنفرانس صادرکنندگان برگزار می‌شود

● **مهز:** نخستین کنفرانس صادرکنندگان ایران (شرکت‌های کوچک و متوسط) هفته آینده در تهران برگزار می‌شود. صادرکنندگان، تجار، بازرگانان، تولیدکنندگان و رؤسای اتاق‌های بازرگانی و برخی مدیران اتاق‌های مشترک به‌همراه کنفدراسیون صادرکنندگان ایران، هفته آینده در تهران گردهم می‌آیند تا ضمن معرفی پتانسیل‌های صادراتی شرکت‌های کوچک و متوسط کشورمان، بازارهای جدید صادراتی در نقاط مختلف به‌ویژه کشورهای همسایه و حوزه جاده ابریشم را معرفی کنند. این کنفرانس ۱۶ بهمن‌ماه با حضور بیش از ۷۰۰ شرکت کوچک و متوسط ایرانی در مرکز همایش‌های دانشگاه شهید بهشتی تهران برگزار می‌شود. معرفی ایران و پتانسیل‌های آن به‌عنوان قطب صادرات منطقه، بررسی مسائل و چالش‌های مالی به‌خصوص در سطح بین‌الملل، ارائه راهکارهای حل این چالش‌ها، بررسی جدیدترین روش‌های فروش و بازاریابی در تجارت بین‌الملل و چگونگی پیداکردن مشتریان جدید در بازارهای فرامرزی از دیگر برنامه‌ها و موضوعات این همایش است. در این کنفرانس برنامه‌ها و سیاست‌های سازمان توسعه شرکت‌های کوچک و متوسط کشور ارائه و شرکت‌های کوچک و متوسط ضمن آشنایی با این سیاست‌ها، با تانسیل بازار کشورهای همسایه و جاده ابریشم، آشنا می‌شوند. هم‌زمان با برگزاری این کنفرانس، رایزنان بازرگانی ایران در کشورهای عراق، افغانستان، ترکیه، جمهوری آذربایجان، ترکمنستان و قزاقستان و همچنین نمایندگان اتاق‌های بازرگانی کشورهای نام‌برده درباره پتانسیل‌های بازار و فرصت‌های موجود در این کشورها سخن خواهند گفت.

مدیرعامل بانک توسعه صادرات تشریح کرد

مطالبه صورت‌های مالی ۳ سال توسط بانک‌های ایتالیا و فرانسه

● **فارس:** رئیس یک بانک توسعه صادرات با اشاره به نتایج سفر رئیس‌جمهوری به ایتالیا و فرانسه گفت: بانک‌های ایتالیایی و فرانسوی صورت‌های مالی سه‌سال اخیر را به زبان انگلیسی مطالبه کردند تا سپس به مرحله قرارداد نهایی برسیم. علی‌صالح‌آبادی، مدیرعامل بانک توسعه صادرات، اظهار کرد: درحال حاضر مانده تسهیلات بانک توسعه صادرات ۲۰ درصد رشد کرده و درمجموع تسهیلات پرداختی در سال ۹۴ حدود چهارهزارو ۸۰میلیاردتومان است که نسبت به مدت مشابه سال قبل هفت‌درصد افزایش یافته است. وی با بیان اینکه از مجموع تسهیلات پرداختی در سال ۹۴ حدود ۷۰ درصد سرمایه‌گردش و ۳۰درصد طرح بوده، گفت: مانده تسهیلات ۲۰ درصد ریالی و مابقی ارزی است. صالح‌آبادی ادامه داد: همچنین در بخش ال‌سی، مجموع ال‌سی‌های وارداتی و صادراتی بانک ۲،۵میلیارد دلار بوده که نسبت به سال گذشته ۳،۶ درصد افزایش یافته است. صالح‌آبادی تصریح کرد: با توجه به شرایط فعلی ترکیه و روسیه، شرکت‌های روسی علاقه‌مند به واردات محصولات غذایی و فراورده‌های لبنی از ایران هستند. صالح‌آبادی همچنین با اشاره به رابطه تجاری ایران و ترکمنستان افزود: ایران سالانه دو تا سه‌میلیارد دلار گاز از ترکمنستان وارد می‌کند. طی مذاکراتی که با وزارت نفت انجام شده، صادرات کالا و خدمات فنی، مهندسی از ایران به ترکمنستان از محل طلب دولت ترکمنستان از وزارت نفت تأمین می‌شود که امروز تقاهم‌نامه ایجاد این خط اعتباری بین بانک توسعه صادرات و شرکت ملی نفت امضا می‌شود. رئیس بانک توسعه صادرات همچنین به رابطه تجاری ایران و ارمنستان اشاره کرد و توضیح داد: قرارداد انتقال خط سوم برق بین ایران و ارمنستان نهایی شده و ۸۳ میلیون‌یورو توسط بانک توسعه صادرات و با تضمین دولت تأمین مالی می‌شود. با این کار علاوه بر افزایش انتقال برق بین ایران و ارمنستان، امکان افزایش صادرات گاز از ایران به ارمنستان نیز فراهم و این پروژه تا ۲۴ ماه آینده تکمیل می‌شود. صالح‌آبادی با اشاره به بخش دیگر توسعه روابط ایران و ارمنستان یادآور شد: بانک ملت ایران صددرصد سهام بانکی در ارمنستان به نام بانک ملت ارمنستان را در اختیار دارد که یک خط اعتباری ۱۰میلیون‌یورویی به بانک ملت ارمنستان می‌دهیم و به این وسیله صادرکننده ایرانی کالا به ارمنستان در ایران پول نقد می‌گیرد و قرارداد بین بانک توسعه صادرات و بانک ملت ارمنستان هفته آینده امضا خواهد شد. صالح‌آبادی گفت: براساس مصوبه دولت مقرر شد بانک مرکزی مبلغ ۲۰۰ میلیون دلار نزد بانک توسعه صادرات سربده‌گذاری ارزی کند و این مبلغ در قالب اعطای تسهیلات به پیمانکاران ایرانی در عراق پرداخت شود.